

"תורה ציוה לנו משה מורשת קהילת יעקב" (לג', ד')

חז"ל אומרים אל תקראו מורשת אלא מאורסת מלשון אירוסין שבני ישראל מאורסים לתורה ולא רק שקיבלו אותה בירושה. יש לזה שני טעמים א. ידוע שגוי ששומר שבת ומקיים מצוות חייב מיתה כי נקרא שהוא בא על נערה מאורסה (התורה) שנאמר: "תורה ציווה לנו משה מאורסת קהילת יעקב" ואם תאמר שמורשת מלשון ירושה אז דינו של הגוי אינו מיתה אלא מלקות כי גזל בירושה דינו מלקות וזה סותר את דיני חז"ל. ב. אנחנו חייבים להתייחס לתורה כמאורסים לה. משל למה דבר דומה ליהודי שהלך עם ארוסתו ברחוב ולפתע ארוסתו מעדה במדרכה ונפלה. היהודי ניבהל הרים אותה וניקה אותה ושאל אותה כמה וכמה פעמים אם היא בסדר וגילה דאגה עמוקה וכינה אותה בשמות חביבים וכדומה.

אחרי חודש הם התחתנו ואחרי החתונה עברו בדיוק ליד אותה מדרכה ומעדה בפעם השניה ונפלה. ובעלה להבדיל מלפני החתונה צעק עליה ואמר מה קרה לך? איך את נופלת פעם שניה? למה אין לך עיניים בראש? וכל מיני תרעומות של זילזול בכבוד האישה. השאלה מה גרם ליהודי להגיב כך לפני החתונה? והתשובה היא: פחד היהודי להפסיד את השידוך ולכן רכש לה כבוד ואחר החתונה כבר לא כל כך פשוט לכלה לחזור אחורה לכן יש לבעל יותר ביטחון והוא מרשה לעצמו להקל בכבוד האישה ומן הסתם גם להשמין ולהזניח את עצמו. לכן אותו דבר בני ישראל צריכים להרגיש מאורסים לתורה שהיא בחרה בנו מכל העמים וחיי עולם נטע בתוכנו שהקב"ה לא התחרט ויתן אותה לאומה אחרת. לכן אסור להקל בכבוד התורה נאהב אותה נכבד אות ונהללה בשירה בזימרה ונודה לקב"ה כל יום במזמור עלינו לשבח. (הרב אריה קרן)

אהבת ישראל

אדם הסובל ממום או מכעור פנים

אדם הסובל ממום בגופו או מפעור פניו - ענין הגורם לו לקנא בבריאים ושלמים ולראות עצמו נחיתי ושלל, עליו להתבונן בדברים דלהלן שהבאתים בספרי "ישמח ישראל":

כלל גדול? הא בידך - חשיבות האדם לא נקבעת לפי מה שבני האדם מחשיבים, אלא לפי מה שהקדוש ברוך הוא מחשיבו.

אנו נמצאים בעלמא דשקרא. וכן בעולמנו - עולם השקר - אדם גבה קומה, יפה תאר ומראה, הוא המאשר והחשוב, ומשפיתך לשכבה העליונה בצבור.

אולם כבר ראינו אצל שמואל הנביא, כשבא להמליך את אחד מבני ישי, ונתן עינו באליאב, אחי דוד, וסבר שמואל שנדאי עליו נתפנו הקדוש ברוך הוא להמליכו, ומיד אמר לו ה' בנבואה (שמואל א' טז, ז): "אל תבט אל מראהו ואל גבה קומתו, כי מאסתיהו, כי לא אשר יראה האדם, כי האדם יראה לעינים, וה' יראה ללבב".

והוא סוד גדול, שאם יתהלך עמו האדם, לא תמצא העצבות את מקומה אצלו. שהרי למי יש לאדם לעשות חשבון - אם לא לחכם הגדול ביותר, ולגבור העשיר הגדול ביותר, או לכל מי שיותר בעל יכולת, שהלא אליו כל העינים נשואות. ומי יותר גדול ומועיל לאדם יותר מבוראו?

ואם כן, אם עיני שכל לך, כל החשבון שלך? הא עד כמה אני חשוב בעיני הבורא, ולא עד כמה אני חשוב בעיני בני אדם קרוצי חמר, מעוטי יכולת, שאין עומדים לו לאדם בשעת צרתו, מחלתו ועניו.

שים עיניך ולבך אך ורק עד כמה מדת חשיבותך בעיני ה', וה' הלא לא מביט על מראה מכער או יפה, שלם או בעל מום - אלו אינם ההבטות של ה' יתברך שלפיהן הוא מחשיב את האדם או משפילו. הבטות יתברך - על לבו הטהור וכשרון מעשיו של האדם, שלמות ויפי נשמתו, ולא על שלמות ויפי גופו מביט ה' ולפיהן נקבעת מהות האדם.

[ונאדרבה - בגמרא מספר על רבי חנינא שבזתה אותו בת הקיסר לפי שהיה מכער, ואמרה לו: "חכמה נפלאה יש בך, אולם בכלי מכער." וענה לה: "במה שומר אביך את יינו" אמרה לו: "בכלי חרס." אמר לה: "וכי זהו כבוד הקיסר להשתמש בכלי חרס! לכי ואמרי לו, שישמר את יינו בכלי זהב ולא בכלי חרס." וכן עשה אביה ונתקלקל היין. שאלה אביה: "מי אמר לך לעשות כן" ואמרה, ר' חנינא. קראו אליו ואמר לו: "למה עשית כן" אמר לו: "תשובה נתתי לה על שאמרה לי 'חכמה מפארה בכלי מכער' - כי כך דרך השמירה על החכמה, כמו שהשמירה על היין היא בכלי מכער פחרס." וכתבו שם התוספות, והלא ראינו חכמים בחכמה וגם נאים בלפי, ותרצו, שאלו היו מכערים, היו חכמים יותר.] (הרב יעקב ישראל לוגאסי)

האם מותר להתלוצץ כדי לשמח חתן

בספר הדרש והעיון לגאון מריישיא הי"ד (בראשית מאמר קלב) הקשה על דברי הירושלמי, וזו לשונו: ואני תמה מאוד על הדרש הזה, וכי בשביל שעשן נשא אשה חדשה נמחלו לו כל עוונותיו ואף שנקטינן שיום נישואין הוא יום סליחה ומחילה, הנה בודאי זה בצרוף תשובה, אבל בלא תשובה לא יעלה על הדעת שבשביל הנשואין גרידא יהיו נמחלים לאדם כל עוונותיו, והרי יום הכיפורים הוא בודאי יום מחילה, ואפילו הכי אינו מכפר רק לשבים, ומכל שכן שיום הנשואין יכפר רק לשבים.

והנה לא מצינו שעשן עשה תשובה, ואדרבה במדרש רבה (ס"פ וישלח) אמרו, שנתן עשו דעתו להתגייר, וביאר ביפה תואר, שביקש להתגייר אבל לבסוף לא נתגייר. ואם כן איזה זכות היה לו בזה שנשא אשה חדשה שבשביל כך נמחלו לו כל עוונותיו, על כן דברי המדרש והירושלמי צריכים עיון. ע"כ.

וראיתי בשו"ת יביע אומר (חלק ג אבן העזר סימן ט) שאכן כתב, שרק אם שב החתן בתשובה שלימה, נמחלים לו עוונותיו, ומועיל לו שהוא חתן, לכפר גם עבירות חמורות שלאדם רגיל לא היה מספיק תשובה בלבד כדי לכפר עליהם. ומה שאמרו חז"ל שנמחלו לעשן כל עוונותיו ביום שנשא את מחלת בת ישמעאל, צריך לומר שגם עשן נתן דעתו לחזור בתשובה, ולכן נמחלו עוונותיו, אלא שאחר כך חזר לסורו.

וכן כתב הגאון ר' יאשיה פינטו בספר כסף נבחר (פ' חיי שרה) לבאר דברי הגמרא (יבמות סג): "הנושא אשה עונותיו מתפקקין [נסתמין]", כלומר, שאף על פי שהחתן מוחלין לו כל עוונותיו, מכל מקום, אינם נמחלים לגמרי, אלא הם כמונחים בקופסא ונסתמים שם, כדי לראות מה יהיה בסופו, שאם אחר הנישואין לא ישוב עוד לכסלה, אלא ילך בדרך ישרה, הנה הם מחולים לגמרי, ואדרבה נחשבים לו כזכויות. אבל אם ישוב לכסלה אחר נישואיו וימשיך לחטוא, מגלגלים עליו עוונות ראשונים. ולפי זה מיושבים דברי הירושלמי והמדרש באר היטב.

וכתב בספר טעמי המנהגים (עמוד תק) בשם הצדיק מבוטשאטש זצ"ל, שבכל שבעת ימי המשתה יש לו לחתן כח זה של מחילת עוון, והגם שלא נמצא כן בשום ספר, נראה כך מסבא. ועל כן, אם לא זכר לפני החתונה לשוב בתשובה, אף על פי כן יש בידו לתקן עדיין בכל שבעת ימי המשתה. (הרב אברהם ישראל)

משהו לנשמה

אחד מול מאתיים / חב"ד

היה בהושענא רבה בשנת תשי"ג (1952). ר' אשר שוונקין, חסיד חב"ד, נשפט על 'עוונותיו' בפעילות יהודית ונשלח למחנה עבודה בסיביר המזרחית. במחנה נכלאו כשלושת-אלפים אסירים. רובם נשאו עונש על פעילות 'אנטי-מהפכנית', אך היו ביניהם גם פושעים פליליים.

הם חולקו לקבוצות שנקראו 'בריגדות'. עליהם פיקד 'בריגדיר' (מפקד זוטר), שבעצמו היה אסיר. באותו יום הועבר ר' אשר לצריף אחר וצורף לבריגדה חדשה. לשמחתו מצא פינה שקטה שבה היה יכול להתפלל באין-מפריע. לאוזניו הגיעה שיחה בין אחד האסירים לבריגדיר החדש.

האסיר לבריגדיר: "ביום השבת רק אחד-עשר מאיתנו יעבדו. הז'יד הזה אינו עובד בשבת!". הבריגדיר משיב לו: "אצלי הוא לא יעשה חכמות. הוא יעבוד גם בשבת". האסיר הגוי מחזיר לו: "כדאי לך לא להתחיל איתו, כדי שלא תהיה ללעג".

למחרת, ביום שמיני-עצרת, עבר הבריגדיר ליד ר' אשר ואמר: "ה'יה מוכן. בעוד כמה דקות נצא לעבודה". בארשת החלטית השיב ר' אשר כי היום לא יוכל לצאת. "ומחר תעבוד?". שאל הבריגדיר. "גם לא", באה התשובה. "מדוע, הלוא היום ומחר אינם שבת?!", הוסיף הבריגדיר לשאול. ר' אשר הסביר כי אלה הימים האחרונים של חג-הסוכות, שבהם אין עובדים.

הבריגדיר נזכר שבצערותו ראה כי היהודים בונים צריפוני עץ (סוכות) ויושבים בהם כמה ימים. הוא חכך בדעתו ואמר: "שמע, מוכן אני להרשות לך שלא לעבוד, אך עליך לצאת עם כולם למקום העבודה ולהלך שם בין העובדים". לכך נענה ר' אשר.

כמאתיים עובדים הגיעו למקום העבודה. זה היה שטח גדול, מגודר בגדר תיל, ובו בתים רבים בשלבי בנייה, שהמתינו לעבודות גמר. העובדים התפרסו בשטח, ור' אשר נכנס לאחד הבתים, שהיה מרוחק מעט וריק מאדם, והחל להתפלל תפילת שלוש-רגלים.

הוא שקע בתפילה ולא שם לב לשעות החולפות. לפתע נכנס לבית בריצה צעיר מאנשי הקבוצה, והחל לדבר במהירות, כשפחד ובהלה בעיניו: "מה אתה עושה פה?! אינך יודע שכבר הגיעה שעת ארוחת-הצהריים. במפקד נמצא שאתה חסר, וראש-המשמר רותח מזעם. הוא אף איים על הבריגדיר כי יכלא אותו בצינוק לחמישה-עשר ימים! הבריגדיר מתחנן על נפשו, אך ראש-המשמר מטיל עליו את האחריות. בוא מהר, אולי עוד תספיק להתייצב, ויסור מעלינו זעמו של הקצין".

חיש-מהר רצו שניהם למקום המפקד, שם קידם הבריגדיר את פניו של ר' אשר, כולו חיוור ומפוחד: "זו הטובה שאתה מחזיר לי?!". ר' אשר התנצל והסביר כי שקע בתפילה ולא שם לב לזמן שחלף.

הבריגדיר נרגע והורה להגיש לאסירים את הארוחה. עם זה ציווה על ר' אשר לעמוד לידו ולא להתרחק. ר' אשר חשש מפני הבאות "אם על הבריגדיר קצף הקצין כל-כך, עד שרצה להענישו בחמישה-עשר ימי צינוק, מה יהיה עליי?!", הרהר. לרגע חשב לברוח ולהסתתר עד יעבור זעם, אך חשש שמא יסבך את עצמו עוד יותר.

בעוד המחשבות מתרוצצות בראשו, עבר הקצין לידם. ר' אשר חש שדמו קופא בעורקיו. בשקט הביט בקצין וציפה לגרוע מכול. למרבה הפתעתו, דבר לא אירע. הקצין נעץ בו מבט חודר, העלה חיוך על שפתיו והמשיך בדרכו ללא אומר ודברים.

כשהסתיימה הארוחה, מסר הבריגדיר את ר' אשר לאחריותם של שני אסירים, שעסקו בגיזום עצים, ואיים עליהם לבל יעלם שוב. באין-ברירה נשאר במקום והחל לחשוב על קדושת החג, על התפילות הנאמרות בפי כל ישראל בבתי-הכנסת. הכול שמחים, שרים ורוקדים לכבוד שמחת-התורה, "ואני, איזו 'שמחת-תורה' יש לי כאן? לו רק יכולתי לפצוח בשיר שמח לכבוד היום".

לפתע פנה אליו אחד משומריו ואמר: "היית אמור לעבוד כמונו, ורק בגלל החג שלך פטור אתה. לפחות תשיר לנו שיר יהודי יפה"... ר' אשר הודה לה' בליבו, ונענה להצעה בשמחה. הוא החל לשיר ניגון של 'הקפות', את ידיו שילב כאילו אחז ספר-תורה, עצם את עיניו ופתח בריקוד סביב עצמו. "יחשבו הגויים שאני רוקד לכבודם, אך אני רוקד לכבודה של תורה", חשב, והוסיף לרקוד בהתלהבות שעה ארוכה. כשסיים מחאו לו השניים כפיים וקראו: "הידד! בראבו!!".

זו הייתה רק התחלת השמחה. כאשר נאספו כל האסירים בסיום העבודה לספירה הכללית, קרא אחד מהשניים לחבריו: "הז'יד הזה יודע לשיר יפה מאוד. בקשו ותיווכחו". זה היה כמין רמז לצורך לפצות את האסירים על ארוחת הצהריים שהתאחרה בגללו.

ר' אשר לא חיכה להזמנה נוספת. מיד פצח בריקוד נלהב, והפעם ביתר שאת, שר ומזמר מניגוני 'הקפות', ועיניו עצומות. מוזר היה לראות יהודי אחד שר ורוקד בהתלהבות, וקהל של מאתיים אסירים מסוככים מוחאים כפיים לקצב השירה.

באותה עת, בלהט השירה והריקוד, שכח החסיד את היותו אסיר, שכח את המחנה ושכח את סיביר. הוא זכר רק את עובדת היותו יהודי, וכי היום הוא שמחת-תורה. בליבו ובנפשו הרגיש כי הוא רוקד ב'הקפות' הסוערות בבית-מדרשו של הרבי, בליובאוויטש, כמנהגו מאז ומקדם...